

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

RESULTATEN TEVREDENHEIDSONDERZOEK INSPECTIE VAN HET ONDERWIJS

SCHOOLJAAR 2014/2015

Voorwoord

De Inspectie van het Onderwijs (hierna: de inspectie) vindt het belangrijk om te weten hoe scholen en instellingen haar toezicht waarderen. Daarom voert zij jaarlijks een tevredenheidsonderzoek uit onder bezochte scholen en instellingen in de verschillende onderwijssectoren. Scholen en instellingen geven hierin hun mening over de inspectiebezoeken en de werkwijze van de inspectie. Daarmee krijgt de inspectie inzicht in de positieve en minder positieve punten van haar toezicht, zodat zij zich verder kan verbeteren.

Dit rapport gaat in op alle sectoren (po, so, vo en mbo) en geeft daarmee een sectoroverstijgend beeld van de resultaten van het onderzoek. De inspectie bedankt alle scholen en instellingen die aan het tevredenheidsonderzoek hebben meegewerkt.

Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal van het Onderwijs

INHOUD

Voorwoord 2
Samenvatting 4

1 Inleiding 5

1.1 Leeswijzer 6

2 Resultaten 7

2.1 Het schoolbezoek 7

2.2 Verschil tussen inspecteurs 7

2.3 Verbeter-/prestatieafspraken 8

2.4 Resultaat schoolbezoek 8

2.5 Toezichtslast 9

2.6 Evaluatie werkwijze inspectie 10

2.7 Rapportcijfer 13

3 Beschouwing 15

3.1 Resultaten 15

3.2 Het tevredenheidsonderzoek in relatie tot extern onderzoek 16

Bijlage I Opzet en respons 18

Bijlage II Tabellen 19

Samenvatting

De Inspectie van het Onderwijs (hierna: de inspectie) heeft scholen en instellingen die in het schooljaar 2013/2014 zijn bezocht, uitgenodigd om deel te nemen aan het tevredenheidsonderzoek van de inspectie. De respons in de sectoren primair onderwijs (po) en expertisecentra (ec) was hoog (respectievelijk 52 procent en 63 procent). In het voortgezet onderwijs (vo) is het onderzoek uitbesteed, hier was de respons 55 procent. In de sector middelbaar beroepsonderwijs (mbo) was de respons een stuk lager (34 procent)¹.

Net zoals andere jaren zijn scholen en instellingen tevreden over het inspectiebezoek. De resultaten rond het bezoek, de rapportage en de verbeterafspraken zijn grotendeels in lijn met voorgaande jaren. Scholen geven het bezoek gemiddeld een 7,5 of hoger. In de meeste sectoren is dit een vergelijkbaar rapportcijfer met voorgaande jaren.

Ondanks het zeer positieve beeld zijn er ook kritische geluiden. Opvallend is bijvoorbeeld dat scholen in het po en vo negatiever zijn gaan oordelen over de opbrengsten van het inspectieonderzoek ten opzichte van de tijd die de school in het onderzoek heeft geïnvesteerd. In het po gaat het om 18 procent van de scholen en in het vo om 17 procent. Vorig jaar lag dit percentage tussen de 10 en 14 procent. Verder blijft de betrouwbaarheid van de beoordeling een aandachtspunt voor de inspectie. De verschillen tussen de inspecteurs zullen altijd aanwezig zijn, maar worden in het mbo en vo meer ervaren dan in po en so. Ook het belang dat de inspectie hecht aan de leerresultaten blijft een aandachtspunt. Hoewel een meerderheid van de scholen het eens is met het belang dat de inspectie hecht aan de leerresultaten, vindt een grote groep scholen dat de inspectie andere factoren te weinig meeweegt.

Ook uit ander onderzoek, waaronder het AOB-onderzoek van begin 2015, komen kritische geluiden naar voren en dan in sterkere mate. Hoewel het onderzoek niet volledig vergelijkbaar is (het AOB-onderzoek is grotendeels door leraren ingevuld en dit tevredenheidsonderzoek door schoolleiders die recent een bezoek hebben gehad), neemt de inspectie de kritiek ter harte. In de pilots die de inspectie momenteel uitvoert in het kader van Toezicht 2020 worden leraren sterker betrokken bij het onderzoek en probeert de inspectie de scholen en instellingen meer te stimuleren dan alleen te controleren.

¹ Het responspercentage heeft betrekking op de bezoeken in de eerste helft van 2014. Aangezien het in het mbo om kleine aantallen gaat, waardoor verschillen in ervaring teveel op toeval kunnen berusten en verschillen tussen jaren eveneens niet aantoonbaar zijn, hebben de resultaten verder in dit rapport betrekking op de kalenderjaren 2012, 2013 en de eerste helft van 2014. Vanaf het schooljaar 2014-2015 hanteert de inspectie (vrijwel) dezelfde vragenlijst in alle sectoren en hanteert daarbij dezelfde periode om verslag te gaan doen.

1 Inleiding

De Inspectie van het Onderwijs (hierna: de inspectie) vindt het belangrijk om te weten hoe scholen het inspectiebezoek en de werkwijze van de inspectie ervaren. Daarom vraagt zij scholen en instellingen na elk bezoek naar hun beleving van de kwaliteit van het schoolbezoek, het inspectierapport en de werkwijze van de inspectie.

Dit tevredenheidsonderzoek dient twee doelen:

1. Het vormt een individuele terugkoppeling (feedback) naar de inspecteur over de waardering voor het inspectiebezoek. Daarmee geeft het tevens inzicht in het functioneren van het inspectieteam.
2. Het geeft zowel per sector als inspectiebreed inzicht in de waardering voor de schoolbezoeken en de werkwijze van de inspectie.

Dit rapport geeft inzicht in de waardering voor het toezicht op scholen en instellingen in de sectoren primair onderwijs (po), speciaal (voortgezet) onderwijs (so), voortgezet onderwijs (vo) in het schooljaar 2013/2014. Voor het mbo geldt een andere periode, namelijk de periode januari 2012 – september 2014. Bovendien wijkt de vragenlijst die aan mbo-instellingen wordt gestuurd af van andere sectoren.²

De toezichtsector vo heeft een evaluatieonderzoek naar het huidige toezichtkader uitbesteed aan onderzoeksbureau Oberon³. Om dubbele bevraging te voorkomen, is het tevredenheidsonderzoek niet uitgezet in vo-scholen, maar is een deel van de bevraging opgenomen in het onderzoek van Oberon. Hierdoor ontbreken voor de sector vo soms percentages in sommige tabellen of grafieken.

De respons in de sectoren po en so was hoog (respectievelijk 52 en 63 procent). Van de vo-scholen heeft 55 procent gerespondeerd en van de mbo-instellingen heeft 34 procent de vragenlijst ingevuld (zie voor de aantallen ook bijlage I). De vergelijking tussen de sectoren zal vanwege de verschillen in bevraging maar ook in respons (in het mbo) daarom op globale wijze plaatsvinden.

Voor deze inspectiebrede rapportage zijn de resultaten van de schoolbezoeken in de verschillende sectoren samengevat en onderling vergeleken. In het schooljaar 2014/2015 is gedeeltelijk overgegaan op het uitproberen van nieuwe vormen van toezicht (dit geldt met name in de sector po). Daarom beslaat dit rapport het laatste schooljaar waarin alle scholen nog met de huidige toezichtssystematiek zijn bezocht. Daarmee kan dit rapport ook dienen als een nulmeting ten opzichte van de komende tevredenheidsonderzoeken waarin nieuwe vormen van (gedifferentieerd) toezicht zullen worden geëvalueerd.

² Voor mbo zijn de tevredenheidsonderzoeken in deze periode uitgevoerd, maar worden, vanwege de kleine aantallen, en de daardoor niet aantoonbare verschillen tussen de jaren en binnen een jaar, de kalenderjaren 2012, 2013 en de eerste helft van 2014 samengevoegd in de rapportage. Vanaf schooljaar 2014-2015 hanteert de inspectie (vrijwel) dezelfde vragenlijst in alle sectoren en hanteert daarbij dezelfde periode om verslag te gaan doen

³ Oberon (2014). Evaluatie van het toezichtkader vo 2013. Deel 2: Werkwijze toezichtkader. Utrecht: Oberon.

1.1 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de resultaten, waarbij zo mogelijk een vergelijking wordt gemaakt tussen deze meting en de meting van vorig jaar en tussen de verschillende sectoren.

Hoofdstuk 3 geeft de beschouwing. In deze beschouwing reflecteert de inspectie op externe onderzoeken naar haar werkwijze.

Bijlage I biedt meer informatie over de opzet van het tevredenheidsonderzoek en de respons.

Aangezien niet altijd in alle sectoren dezelfde vragen zijn gesteld, en in het vo het onderzoek beperkt is uitgevoerd vanwege het externe onderzoek naar het huidige waarderingskader, wordt niet altijd gesproken over *alle* sectoren. De inspectie noemt alleen de sectoren waar gegevens over zijn.

2 Resultaten

2.1 Het schoolbezoek

Net als in voorgaande jaren is een grote meerderheid van de scholen en instellingen in alle sectoren tevreden tot zeer tevreden over de voorbereiding en uitvoering van het schoolbezoek. Het was voor de scholen duidelijk wat het doel van het bezoek was en met welke indicatoren de inspecteur de school ging bezoeken. Tijdens het bezoek was er voldoende ruimte voor eigen inbreng. Ook waarderen scholen de transparante wijze waarop de inspecteurs tot een oordeel komen. Scholen vinden de inspecteur deskundig.

Kritischer zijn de scholen in het po en so over de wijze waarop rekening is gehouden met de specifieke situatie van de school: één op de tien scholen in het basisonderwijs is hier ontevreden over (11 procent). Van de scholen in het speciaal onderwijs gaat het om 9 procent van de scholen.

Ook over de rapportage zijn verreweg de meeste scholen tevreden. Het gaat dan vooral om de heldere schrijfstijl en de wijze waarop conclusies zijn onderbouwd. Opvallend is dat toch één op de tien scholen in het po zich onvoldoende herkent in het rapport en daarmee ontevreden is over het beeld dat het rapport schetst over de kwaliteit van de school. Dit geldt in mindere mate voor het so (4 procent) en het mbo (6 procent).

Ook in de vorige meting waren scholen hier relatief het minst tevreden over.

2.2 Verschil tussen inspecteurs

Het percentage scholen dat verschillen ervaart in de oordelen tussen inspecteurs, is ten opzichte van vorig jaar in sommige sectoren gelijk gebleven, in andere sectoren gestegen. In het so geeft 5 procent aan dat er verschillen zijn tussen inspecteurs, in het po gaat het om 8 procent en in het vo om 11 procent van de scholen. In het vo is het percentage scholen dat verschillen ervaart daarmee duidelijk gestegen (van 2 naar 11 procent). In mbo ligt dit percentage rond de 20 procent.

Uit de toelichtingen blijkt dat schoolleiders verwachten dat er altijd verschillen tussen inspecteurs zullen bestaan.

mbo

"Wij hebben over de jaren heen geconstateerd (en ook bij dit onderzoek) dat er verschillen bestaan tussen de inspecteurs en de wijze waarop deze zaken interpreteren. Dat kan van invloed zijn op het (eind)oordeel. Op zich is dat niets vreemds, want 100% objectiviteit bestaat niet bij beoordelen."

so

"Het is misschien wel ongewenst om te denken dat de inspectie volledig objectief moet zijn. De interpersoonlijke component moet je niet uit willen sluiten."

po

"Het is en blijft mensenwerk."

Met de nieuwe wijze van beoordelen in de toekomst, waarbij er vooral op basis van portretten zal worden geoordeeld, zal waarschijnlijk ook de manier waarop scholen verschillen tussen inspecteurs ervaren, veranderen.⁴

2.3 Verbeter-/prestatieafspraken

Voor een deel van de scholen zijn naar aanleiding van het bezoek verbeterafspraken gemaakt over geconstateerde tekortkomingen. Scholen waarmee deze afspraken zijn gemaakt, vinden in het algemeen dat deze afspraken helder zijn geformuleerd. De scholen in het vo zijn erg positief, minder dan 8 procent is het oneens met de stellingen. In het vo daarentegen vindt 15 procent dat de tekortkoming niet leidt tot een verbetering, en 20 procent is van mening dat de termijn waarop verbeteringen gerealiseerd moeten zijn, niet realistisch is (Oberon, 2014). Het percentage vo-scholen is daarmee hoger dan eerdere jaren (respectievelijk 10 procent en 7 procent). In het mbo is men juist erg tevreden over de mate waarin de verbeterafspraken bijdragen, slechts 2 procent van de instellingen is het oneens met deze stelling.

In de sector so is 8 procent van de scholen het oneens met de stelling dat de termijn waarop de verbeter- en prestatieafspraken gerealiseerd moeten zijn, realistisch is. Over de andere stellingen (heldere formulering en een bijdrage aan een oplossing voor de geconstateerde tekortkoming) oordelen alle scholen positief.

2.4 Resultaat schoolbezoek

Aan de bezochte scholen (in po, so en vo) is gevraagd wat het inspectiebezoek hen heeft opgeleverd.

Bijna alle scholen geven aan dat het inspectiebezoek zal leiden tot een verbeterde onderwijskwaliteit (90 procent in po, 95 procent in so en 90 procent in vo). Over andere stellingen oordelen scholen meer verdeeld. Zo geeft iets minder dan de helft van de po- en so-scholen aan dat de inspectie inzicht heeft gegeven in (tot dan toe) onbekende tekortkomingen (45 procent in po en 48 procent in so). In het vo ligt dit percentage nog lager: op 37 procent. Deze percentages zijn grotendeels vergelijkbaar met vorig jaar, in so is het percentage scholen dat aangeeft dat de inspectie inzicht heeft gegeven in (tot dan toe) onbekende tekortkomingen gedaald (in 2012/2013 ging het nog om 61 procent).

In de sector mbo is gevraagd of het inspectiebezoek geleid heeft tot een resultaat waar de organisatie van profiteert. Ruim 80 procent geeft aan dat dit het geval is.

Uit toelichtingen die scholen geven blijkt dat veel scholen al zicht hebben op mogelijke tekortkomingen en dat de inspectie deze vaak bevestigt.

po

"Alles wat de inspecteur constateerde wisten wij al. Wij zijn een school die heel goed in staat is om onszelf verbeteringen op te leggen. Wij zouden de inspecteur graag willen laten zien hoe wij verbeteringen of veranderingen doorvoeren en daar dan over willen praten, om daarmee een externe overlegpartner te hebben. Dan zouden we meer aan het inspectiebezoek hebben. Nu was het alleen een controle op dossier."

⁴ Zie ook <http://www.onderwijsinspectie.nl/toezicht/toezicht-in-de-toekomst>

so

"De tekortkomingen waren voor mij geen verrassing. Als nieuw aangesteld directeur had ik deze in beeld. De vraag is dan in welk tempo ga je de veranderingen doorvoeren. Het team moet het tempo waarin de veranderingen ingevoerd worden wel uit kunnen voeren."

mbo

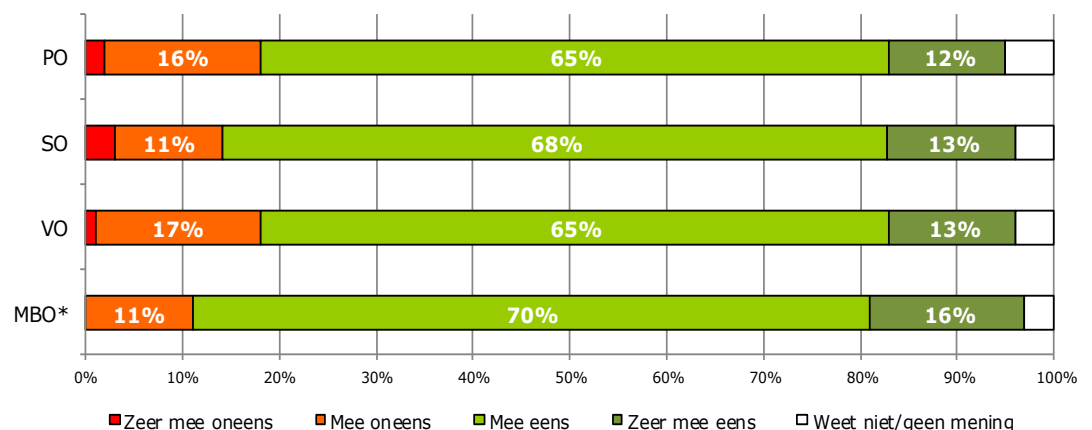
"Door het intensieve onderzoek hebben wij bevestigd gekregen dat we op de juiste onderwerpen acteren om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen en we hebben de onderwerpen in beeld gekregen die nog meer aandacht behoeven. Daarnaast heeft het onderzoek stimulerend gewerkt voor de medewerkers die erbij betrokken waren."

2.5 Toezichtslast

De scholen is gevraagd of de tijdsinvestering voor verantwoording naar respectievelijk de inspectie en het bestuur ten opzichte van de vorige twaalf maanden gelijk is gebleven dan wel is toe- of afgenomen. Net als in vorige metingen wordt in alle sectoren veel vaker een toename van de tijdsinvestering ervaren dan een afname. Vaak is dit te verklaren omdat scholen lange tijd niet bezocht zijn of een ander type onderzoek hebben gehad⁵.

De scholen en instellingen is tevens gevraagd of ze de investering in het onderzoek vinden opwegen tegen de opbrengsten voor de school/instelling. In de sectoren po en vo is het percentage scholen dat het hier niet mee eens is, toegenomen. In po vindt 18 procent van niet en in het vo gaat het om 17 procent van de scholen. In het so is, net als in het voorgaande jaar, 14 procent van mening dat de investering niet opweegt tegen de opbrengsten. Hier is dus wel sprake van een substantieel deel van de scholen. In mbo ligt het percentage lager, namelijk 11 procent.

Figuur 2.5a Oordeel de stelling 'De tijd die mijn school in het onderzoek heeft geïnvesteerd staat in verhouding tot wat het heeft opgeleverd'

* Aan mbo-instellingen is de vraagstelling licht afwijkend. Aan hen is gevraagd hoe tevreden instellingen zijn over de verhouding tussen de tijd die is geïnvesteerd in het onderzoek en de opbrengst van het onderzoek.

Uit de toelichtingen die de scholen desgewenst geven, wordt duidelijk dat de voorbereiding van de bezoeken erg veel tijd kost. Al verschillen de meningen over in

⁵ Zie ook: Rijksuniversiteit Groningen (2015). De selectiviteit, efficiency en effectiviteit van het risicogericht toezicht op grond van de WOT. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

hoeverre de toezichtslast een probleem vormt. Hieronder zijn een aantal van dit soort opmerkingen opgenomen.

so

"Door de uitgebreide kaders is het voorbereiden op een bezoek erg veel werk."

"Inspectie is overbodig."

"De voorbereiding is ook deel van de opbrengst, hierdoor komen zaken helder op het netvlies."

po

"De uitkomsten waren weliswaar een eye-opener, maar ze stonden in geen enkele verhouding tot de tijd die de voorbereiding kostte."

"De druk die op school (lees directeur) wordt gelegd om de resultaten te verantwoorden groeit onevenredig met wat het oplevert. Ook vanuit het bestuur ervaar ik een steeds grotere druk en enorme stress naar ons als directeur toe, om maar allerlei overzichten te produceren, wanneer de inspectie bij het bestuur langskomt. De tijd voor het bestuur om gegevens aan te leveren aan de inspectie is zeer kort en deze druk wordt op de directeur overgedragen."

"De voorbereiding van een inspectiebezoek kost relatief veel tijd. Het is daarmee ook een extra moment van zelfreflectie binnen de organisatie. Dat is op zich al een opbrengst."

mbo

"De veelheid van documenten die vragen om het verzamelen van bewijslast, checks en double-checks. De complexer wordende wet- en regelgeving zal blijven vragen om een toename in tijd."

Ondanks dat relatief veel scholen en instellingen aangeven dat de toezichtslast niet opweegt tegen de opbrengsten laat bovenstaande tabel wel zien dat een grote meerderheid het hier niet mee eens is (77 procent tot 85 procent).

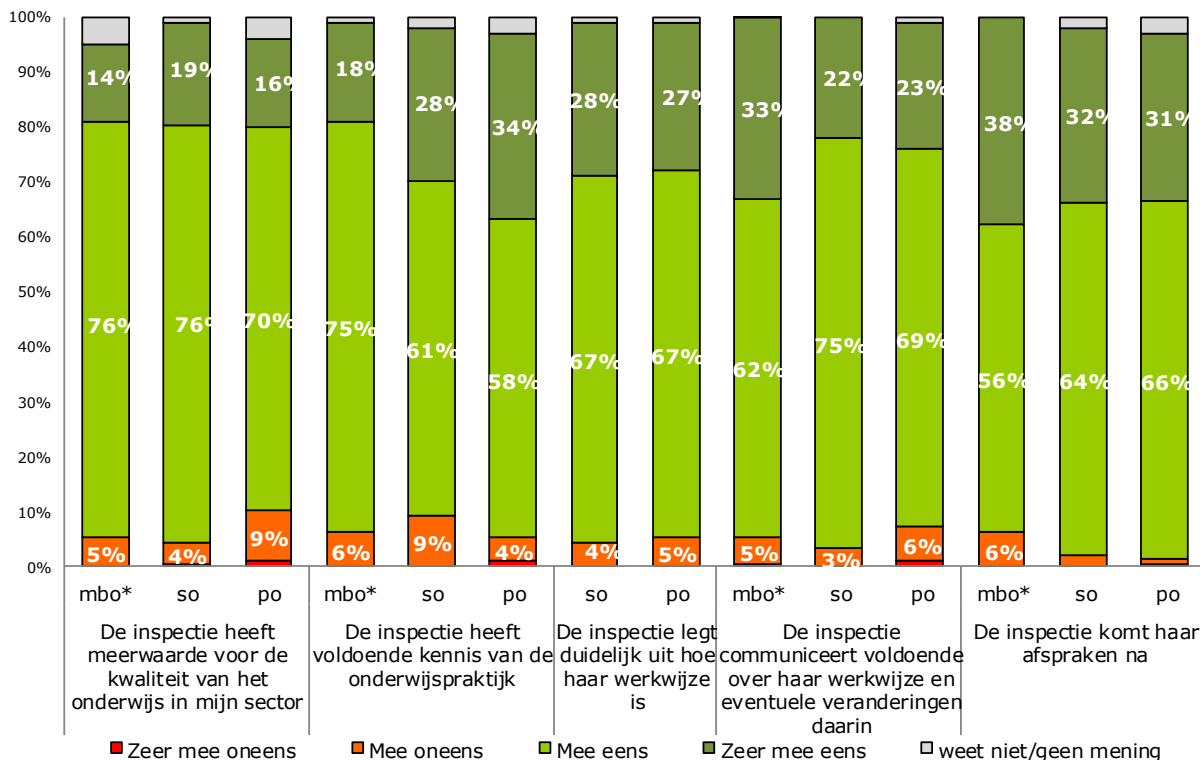
2.6 Evaluatie werkwijze inspectie

Algemene werkwijze

Figuur 2.6a laat zien dat de meeste scholen en instellingen positief oordelen over de werkwijze van de inspectie. De verschillen tussen de stellingen zijn klein en ook de verschillen tussen de sectoren zijn klein. De scholen en instellingen oordelen nog het minst positief over de meerwaarde die de inspectie heeft voor de kwaliteit van de sector. Daar hebben de minste scholen/instellingen 'zeer mee eens' aangekruist.

In vergelijking met de vorige meting zijn er nauwelijks verschillen.

Figuur 2.6a Oordeel over de werkwijze van de inspectie per sector

* Aan mbo-instellingen zijn deze stellingen in andere vorm voorgelegd. Instellingen gaven niet aan in hoeverre ze het eens waren met de stellingen, maar hoe tevreden ze waren over een bepaald onderdeel. De antwoorden zijn daardoor niet zomaar te vergelijken met die in de andere sectoren. Ook hebben mbo-instellingen over minder stellingen kunnen oordelen.

Risicogericht toezicht en de rol van leerresultaten

Net zoals vorig jaar oordelen scholen en instellingen minder positief over aspecten die samenhangen met het risicogerichte toezicht en de beoordeling van de leerresultaten.⁶ (figuur 2.6b).

Vooral de stelling over de mate waarin de inspectie andere factoren dan opbrengsten (onderwijsresultaten) meeneemt in haar oordeel springt eruit. Circa 40 procent van de bezochte po-scholen geeft aan het met deze stelling (zeer) oneens te zijn. In so en vo liggen de percentages lager, maar het gaat nog steeds om een substantieel deel van de scholen. Overigens wordt bij so-scholen bij de bezoeken zelf niet geoordeeld over de opbrengsten, maar moeten scholen wel gegevens hierover aanleveren. Bij vo is sprake van een afname van het aantal scholen dat deze mening deelt (vorig jaar nog ruim 40 procent). Aangezien bij deze scholen een nieuw toezichtkader is gebruikt, kan dit mogelijkwijs de verklaring vormen.

⁶ In de sector mbo zijn deze vragen niet toepasbaar en bij het vo zijn niet alle vragen opgenomen in het onderzoek

po

"Uiteraard begrijp ik dat de inspectie zich richt op leerresultaten. Maar het onderwijs waaraan we vormgeven is echt breder. Ik heb niet de indruk dat dit altijd de volle aandacht van de inspectie heeft, want dat is vaak niet objectief te meten. Toch maken juist deze zaken soms wel het verschil tussen scholen."

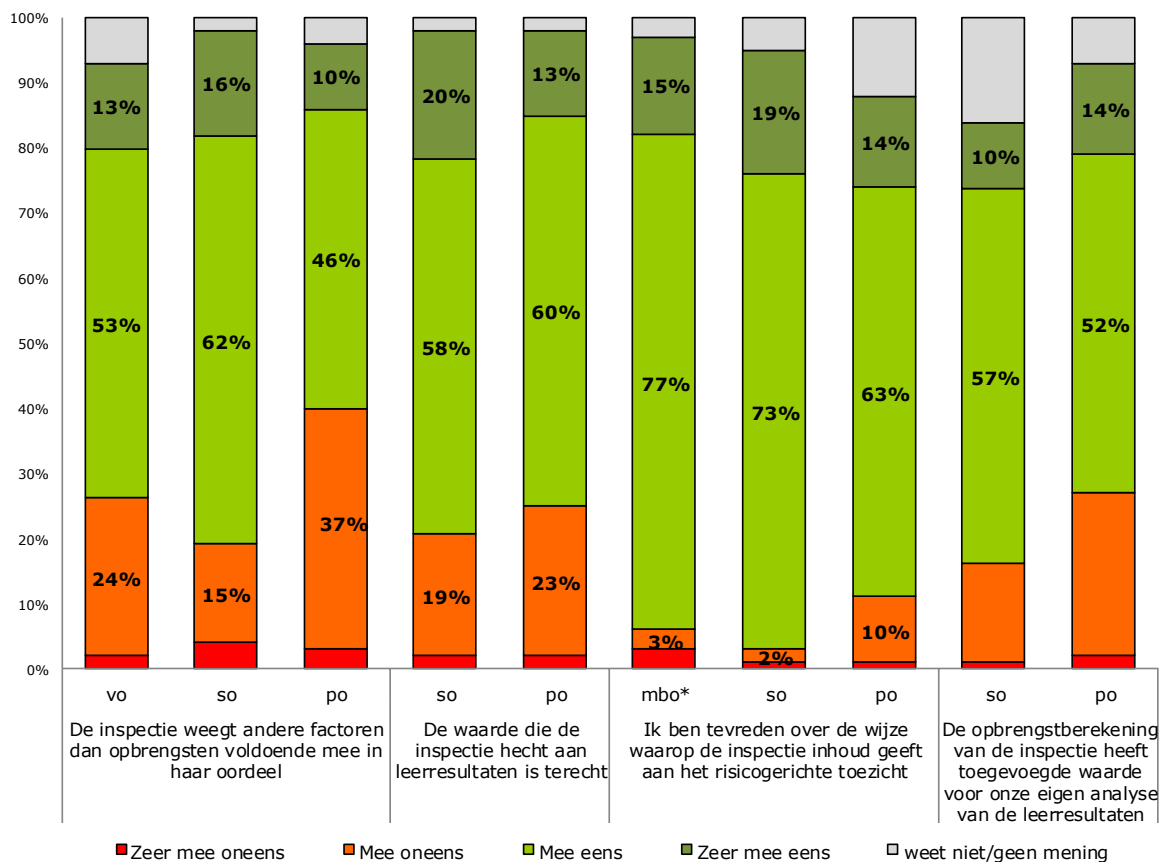
"De inspectie zou meer in dialoog moeten zijn met de scholen in de tussenliggende periode. Soms zou ik de inspectie tijdens het ontwikkelproces weleens ergens naar willen laten kijken voor feedback i.p.v. wachten tot het, toch beladen, onderzoek."

so

"Leerresultaten mogen zeker kritisch bekeken worden, maar de invloed van sociaal-emotionele ontwikkeling en gedragsproblematiek wordt in mijn ogen niet altijd voldoende meegenomen in het oordeel, met name de (negatieve) invloed op leerresultaten."

Ook over de mate waarin de opbrengstberekening van de inspectie een toegevoegde waarde heeft, oordeelt een kwart van de po-scholen en 15 procent van de so-scholen dat ze het (zeer) oneens zijn met deze stelling. Uit toelichtingen blijkt dat het niets toevoegt, omdat ze dit zelf al volledig in beeld hebben.

Figuur 2.6b Oordeel over de werkwijze van de inspectie op het gebied van risicogericht toezicht en de rol van leerresultaten, per sector

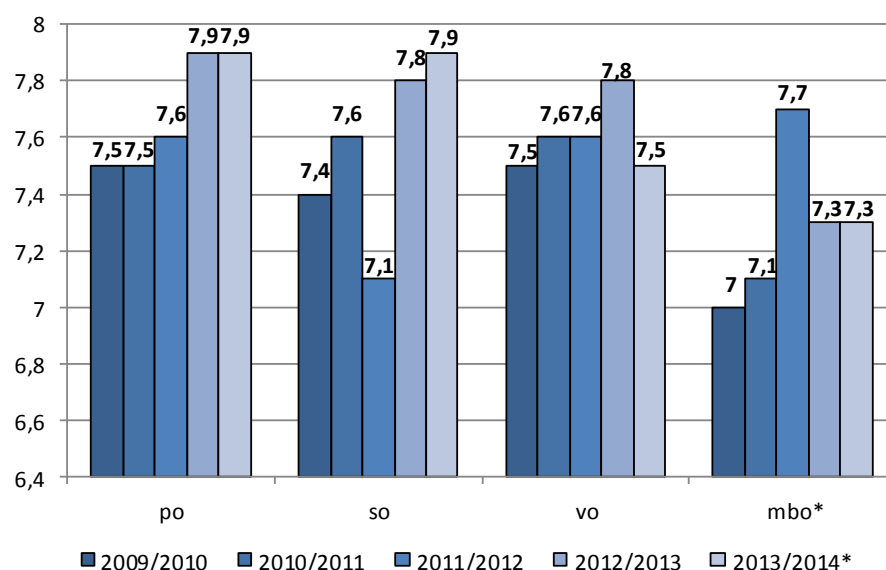
* Aan mbo-instellingen zijn deze stellingen in andere vorm voorgelegd. Instellingen gaven niet aan in hoeverre ze het eens waren met de stellingen, maar hoe tevreden ze waren over een bepaald onderdeel. De antwoorden zijn daardoor niet zomaar te vergelijken met die in de andere sectoren. Ook hebben mbo-instellingen over minder stellingen kunnen oordelen.

Net zoals vorig jaar concludeert de inspectie dat kritiek op de inspectie vooral is gericht op de werkwijze en niet zozeer op de inspecteur en het bezoek zelf. Daar zijn scholen en instellingen grotendeels zeer tevreden over.

2.7 Rapportcijfer

De scholen en instellingen is gevraagd om het gehele inspectieonderzoek een cijfer te geven (figuur 2.7a). Net zoals andere jaren is het gemiddeld rapportcijfer hoog en ligt het tussen de 7,3 en 7,9.

Figuur 2.7a Gemiddeld rapportcijfer per (school)jaar

* Het tevredenheidsonderzoek onder mbo-instellingen heeft betrekking op kalenderjaren in plaats van schooljaren. In tegenstelling tot de percentages die hiervoor genoemd zijn, zijn dit wel uitgesplitste rapportcijfers per kalenderjaar.

** Aan vo-scholen is in 2013/2014 gevraagd wat voor cijfer ze het 'algemeen oordeel over de werkwijze van de inspectie' geven in plaats van het cijfer dat ze aan 'het inspectiebezoek' geven.

Voor alle sectoren, behalve voor het vo, geldt dat het rapportcijfer vergelijkbaar is met vorig jaar. In het vo is een daling te zien, maar aangezien de vraagstelling in het vo niet identiek is aan die van de andere sectoren, kan dit mogelijk anderszins daardoor verklaard worden.

Uit de open antwoorden komt naar voren dat het rapportcijfer gemiddeld hoog mag liggen, maar dat zeker niet alle scholen een hoog cijfer hebben gegeven. In de onderstaande voorbeelden zien we zowel positieve als negatieve meningen over het bezoek.

po

"Het gesprek met het team is als zeer onprettig ervaren. Zij hadden het gevoel ongehoord te zijn en onvoldoende vrijuit te kunnen spreken."

"Het was een inspirerend bezoek voor mij als directeur en voor het team. Er werd goed gekeken en geluisterd, de inspecteurs gingen op een prettige manier met ons in gesprek. Er was aandacht voor wat goed gaat en beter kan."

so

"Een prettig bezoek waarbij het niet ging om "afrekenen" maar om een constructieve analyse van de stand van zaken. Daarnaast ook goede tips gekregen voor de verdere ontwikkeling van het kwaliteitsdenken. De sfeer was zeer ontspannen en de geleverde kritiek altijd opbouwend."

"Met name het eindgesprek met de leiding van de school bood ons de kans om tekst en uitleg te geven over de genomen beslissingen en ingeslagen richting. Op deze wijze hebben wij de inspecteur mee kunnen nemen in het proces als geheel. Dit heeft een zeer positief gevoel opgeleverd."

mbo

"Naar onze mening was het onvoldoende voorbereid, maar het gesprek zelf was constructief."

"De wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd, en de wijze waarop we de uitkomsten daarvan kunnen gebruiken binnen onze instelling zijn dit cijfer waard."

3 Beschouwing

3.1 Resultaten

Tevreden over het bezoek

Resultaten rond het bezoek, rapportage en verbeterafspraken zijn grotendeels in lijn met voorgaande jaren. Scholen en instellingen zijn in het algemeen tevreden over het inspectiebezoek en de daaraan gekoppelde verbeterafspraken. Ze geven het bezoek gemiddeld een 7,5 of hoger. In de meeste sectoren is dit een vergelijkbaar rapportcijfer met voorgaande jaren.

Wat levert het bezoek de school op?

Hoewel de werkwijze ook in meerderheid positief wordt gewaardeerd zijn hier meer kritische geluiden. Opvallend is bijvoorbeeld dat scholen in het po en vo negatiever zijn gaan oordelen over de opbrengsten van het inspectie-onderzoek ten opzichte van de tijd die de school in het onderzoek heeft geïnvesteerd. In het po gaat het om 18 procent van de scholen en in het vo om 17 procent. Vorig jaar lag dit percentage tussen de 10 en 14 procent.

Het is hier dan de vraag of vooral de lasten van het onderzoek zijn toegenomen of dat er minder baten zijn van het onderzoek. Wat betreft de lasten geven scholen aan dat de toezichtslast is toegenomen. Dat scholen lang geen bezoek hebben gehad of eerder een beperkter bezoek hadden, kan daarmee te maken hebben. Toch is dit beeld ook terug te zien in het onderzoek onder leden van de Algemene Onderwijsbond, waar de respondenten (in dit onderzoek overwegend leraren) aangeven veel administratieve lasten te ervaren en veel voorbereidingen treffen voor het inspectiebezoek (AOB, 2015)⁷. Uit het onderzoek dat door Oberon is uitgevoerd in het vo blijkt dat ook bestuurders vinden dat de lasten voor schoolleiders bij het onderzoek van de inspectie hoog zijn. De inspectie geeft een deskundig oordeel, maar volgens de bestuurders neemt het verzamelen van informatie voor de inspectie door de schoolleiders veel tijd in beslag (Oberon, 2014).⁸

De verschillen in ervaringen met inspecteurs vormen een ander opvallend punt. In po en so zegt minder dan 10 procent van de respondenten verschillen te ervaren tussen inspecteurs. In het vo ligt dat op 12 procent en in mbo op 20 procent. De aandacht voor de betrouwbaarheid tussen de beoordelaars zal daarmee de komende jaren zeker een belangrijk aandachtspunt moeten blijven.

De werkwijze van de inspectie

De mening over de risicogerichte werkwijze en de plaats van opbrengsten in het toezicht is net als vorig jaar niet onverdeeld positief. 40 procent van de scholen in het po, 25 procent in het vo en 19 procent in de sector so is van mening dat de inspectie andere onderdelen dan opbrengsten onvoldoende meeweegt. Onderzoek van Oberon (2014) laat zien dat een groot deel van de schoolleiders (ruim een kwart) en bestuurders (40 procent) vindt dat de inspectie de cognitieve opbrengsten en het onderwijsproces te zwaar laat meewegen in het oordeel en de sociale en andere opbrengsten te weinig.

⁷ De staat van het Onderwijstoezicht, het papierwerk op orde, AOB, april 2015

⁸ Oberon (2014). Evaluatie van het toezichtkader VO, 2015, Utrecht: Oberon.

De opbrengstanalyses van de inspectie hebben voor een minderheid van de scholen nog nauwelijks toegevoegde waarde op eigen berekeningen (27 procent in po versus 25 procent in vo en 16 procent in so). Een meerderheid ziet die toegevoegde waarde echter wel. De ontevredenheid in het vo is het laatste jaar afgenomen, mogelijk komt dit door het nieuwe waarderingskader.

Wijzigingen in werkwijze inspectie: nieuw toezicht

Eén van de stellingen waar scholen en instellingen het minst positief over zijn, is de meerwaarde die de inspectie heeft voor de kwaliteit van de sector. De inspectie wil en kan op dit gebied meer uit haar toezicht halen, ook voor de scholen die het bezoek en het oordeel nu alleen ervaren als een bevestiging van de ingeslagen weg. De inspectie wil het toezicht zo inrichten dat het scholen en instellingen maximaal stimuleert. Bovendien wil de inspectie de bestuursgerichte benadering verder uitbouwen. Dit betekent dat de inspectie verwacht van het bestuur dat zij de kwaliteit van de scholen in beeld heeft en bewaakt. Daarom is de inspectie in 2014/2015 gestart met pilots om vernieuwd toezicht te ontwikkelen en te onderzoeken hoe deze ontwikkelingen ervaren worden.

De pilots die de inspectie momenteel uitvoert in alle sectoren zijn ook op dit doel gericht. De eerste evaluatie van deze pilots, die vrijwel tegelijk met dit rapport verschijnt, zal een indicatie geven of deze nieuwe toezichtontwikkelingen leiden tot een breder gewaardeerd toezicht.

3.2 Het tevredenheidsonderzoek in relatie tot extern onderzoek

Uit een onlangs door de AOB uitgevoerd onderzoek komt duidelijk naar voren dat leerkrachten veel op te merken hebben bij het inspectietoezicht. Zo leidt het inspectietoezicht volgens driekwart van de ondervraagden tot een enorme administratieve last. Het inspectiebezoek heeft volgens dit onderzoek een enorme impact, maar dat wil niet zeggen dat het bezoek ook bijdraagt aan een kwaliteitsverbetering. De helft van de respondenten vindt dat de inspectie geen meerwaarde heeft voor de kwaliteit van het onderwijs. (AOB, 2015; Onderwijsblad, april 2015).

Er zijn aanzienlijke verschillen tussen het AOB-onderzoek en de evaluatie van de inspectie. Zo zijn er grote verschillen in de vraag of de inspectie een meerwaarde heeft voor de kwaliteit van het onderwijs. In het AOB-onderzoek oordelen de respondenten daar fors negatiever over. Het is lastig om vast te stellen waarom de evaluatieonderzoeken van de inspectie zelf positiever zijn dan die van de AOB. Een belangrijk verschil ligt in de onderzoekspopulatie. De onderzoekspopulatie van het tevredenheidsonderzoek van de inspectie bestaat uit de schooldirecteuren van scholen die recent bezocht zijn. Bij het AOB-onderzoek bestaat de respons grotendeels uit leerkrachten (92 procent). Leraren worden volgens de huidige onderzoekssystematiek⁹ niet tot nauwelijks betrokken bij het onderzoek. Bovendien hebben respondenten van het tevredenheidsonderzoek recent een inspecteur op bezoek gehad en dat hoeft bij het AOB-onderzoek niet het geval te zijn. Een ander verschil is dat het percentage respondenten van een (zeer) zwakke school in het AOB-onderzoek hoger is. Andere externe onderzoeken in het voortgezet onderwijs (DUO-onderzoek, Oberon 2014) waarin schoolleiders zijn

⁹ In de pilots die de inspectie uitvoert in het kader van Toezicht 2020 worden leraren meer betrokken bij de inspectiebezoeken.

bevraagd, leiden tot uitkomsten die ook minder positief zijn, maar wel meer overeenkomen met uitkomsten van dit onderzoek.

Ook in de ons omringende landen is dit beeld te zien. De eigen rapportages van Ofsted (Ofsted, 2015)^{1 0} zijn positiever over het toezicht dan onderzoek van de vakbond voor leraren^{1 1} en ook hier stelt men vragen bij de impact van het onderzoek. Het onderzoek van de lerarenvakbond in Engeland stelt dat bijvoorbeeld een onredelijk groot aantal lessen als onvoldoende wordt aangemerkt en dat het inspectiebezoek druk legt op schoolleiders en daarmee op de leraren, terwijl het niet duidelijk is wat leraren en daarmee leerlingen eraan hebben.

In België is onlangs een proefschrift gepubliceerd over de Vlaamse inspectie^{1 2}. Ook hieruit blijkt dat er lang niet altijd wat verandert na een inspectiebezoek en dat het bezoek vooraf tot veel 'stress en angst' leidt, terwijl achteraf blijkt dat dat meestal niet nodig was.

Grote lijn in de uitgevoerde externe onderzoeken is dat het inspectiebezoek niet altijd oplevert wat men zou verwachten en dat vooral leraren die opbrengst niet zien.

De kritische bevindingen uit ander tevredenheidsonderzoek zoals dat van de AOB is van belang. De inspectie neemt de beeldvorming van leerkrachten zeer serieus. Het is immers die groep in het onderwijs die het verschil maakt en die de inspectie ook wil bereiken met haar toezicht. Dit is mede een reden voor de inspectie om te stimuleren dat de beroepsgroep ook zelf rapporteert over de inzichten in de kwaliteit van het onderwijs en wat er beter kan. Dit jaar is daarom voor het eerst 'De staat van de leraar' gemaakt, een onderwijsverslag voor en door leraren. Bovendien wil de inspectie deze groep ook steeds meer aanspreken in haar nieuwe werkwijze, waar lerarenteams nadrukkelijker betrokken zijn bij het bezoek en de feedbackgesprekken, en in haar thema-onderzoeken.^{1 3} In de evaluatie van de pilots worden ook de leraren ondervraagd.

1 0 Investigation: school leaders' views on the impact of inspection, Ofsted, 2015)

1 1 Ofsted inspection: the experiences of teachers and schoolleaders (NASUWT teachers union, 2015).

1 2 Penninckx M.(2015). Inspecting school inspections. Universiteit Antwerpen, Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen,

1 3 Zie bijvoorbeeld recent verschenen brochure over best presterende leerlingen

Bijlage I Opzet en respons

Alle scholen en instellingen die in het schooljaar 2012/2013 een inspectiebezoek hebben gehad, hebben een uitnodiging ontvangen om de vragenlijst voor het tevredenheidsonderzoek in te vullen.

De inspectie stuurt na afloop van alle schoolbezoeken via e-mail een uitnodiging voor een digitale vragenlijst naar de school of instelling. In deze vragenlijst geven scholen en instellingen onder meer aan hoe ze het bezoek hebben ervaren, hoe het rapport is bevallen en in hoeverre ze het eens zijn met verbeter- en prestatieafspraken. Ook evalueren ze de algemene werkwijze van de inspectie.

In het vorige onderzoek zijn enkele verbeterpunten gesignaleerd, naar aanleiding waarvan de vragenlijst is vernieuwd. Het gaat om aanscherping en aanvulling van de vragen over interbeoordelaarsbetrouwbaarheid, het risicogerichte toezicht en de rol van de opbrengsten daarin. De nieuwe vragenlijst biedt een beter beeld van de tevredenheid over deze verbeterpunten. Een andere aanpassing is dat scholen en instellingen nu steeds wordt gevraagd in hoeverre ze het eens zijn met de genoemde stellingen. Bij de vorige meting konden ze aangeven hoe tevreden ze waren over een bepaald aspect.

Tabel 1 toont het aantal ingevulde vragenlijsten en het responspercentage per sector. Vanzelfsprekend verschillen de aantallen ingevulde vragenlijsten, aangezien het aantal scholen/instellingen per sector verschilt.

Tabel 1 Respons tevredenheidsonderzoeken: aantal en percentage ingevulde vragenlijsten, schooljaar 2011/2012, 2012/2013 en 2013/2014

Sector	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Po	1218 (62%)	1125 (62%)	1036 (52%)
So	66 (50%)	73 (62%)	97 (63%)
Vo	187 (47%)	226 (41%)	99 (55%)
Mbo*	27 (42%)	28 (32%)	24 (29%)

*Bij mbo betreft het kalenderjaar 2012, 2013 en de eerste helft van 2014. De respons over drie kalenderjaren bedraagt 34 procent.

In de sector primair onderwijs (po) is de respons dit jaar lager dan bij de vorige meting, namelijk een afname van 62 naar 52 procent. In de sector speciaal onderwijs (so) ligt de respons op 63 procent. Die is daarmee vrijwel gelijk aan de respons van het voorgaande schooljaar. Bij voortgezet onderwijs (vo) was het onderzoek dit jaar uitbesteed. Hier was de respons dit jaar aanzienlijk hoger (55 procent) dan het voorgaande schooljaar (41 procent) In het mbo is een zeer kleine afname van respons te zien (van 32 procent naar 29 procent).

Bijlage II Tabellen

In de onderstaande tabellen ontbreken geregeld de vo-resultaten, aangezien het tevredenheidsonderzoek afgelopen jaar niet heeft plaatsgevonden onder vo-scholen. Enkele vragen zijn opgenomen in het externe onderzoek dat door Oberon is uitgevoerd. De percentages van vragen die wel bekend zijn, zijn hier overgenomen.

Tabel 1 Tevredenheid over de uitvoering van het onderzoek

In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen over de uitvoering van het bezoek?					
		Po	So	Vo	Mbo*
a) De inspecteurs hadden zich inhoudelijk goed voorbereid op het bezoek	(Zeer) mee oneens	3%	3%	-	6%
	(Zeer) mee eens	95%	96%	-	91%
	Weet niet	2%	1%	-	3%
	Totaal (%)	100%	100%	-	100%
b) Er was tijdens het bezoek voldoende ruimte voor eigen inbreng	(Zeer) mee oneens	6%	3%	-	0%
	(Zeer) mee eens	94%	96%	-	99%
	Weet niet	0%	1%	-	1%
	Totaal (%)	100%	100%	-	100%
c) De specifieke situatie van de school werd voldoende meegewogen in de eindbeoordeling	(Zeer) mee oneens	11%	9%	-	-
	(Zeer) mee eens	86%	89%	-	-
	Weet niet	2%	1%	-	-
	Totaal (%)	100%	100%	-	-
d) De inspecteurs zijn op een transparante wijze tot een eindoordeel gekomen	(Zeer) mee oneens	6%	3%	6%	6%
	(Zeer) mee eens	93%	91%	93%	91%
	Weet niet	1%	5%	1%	3%
	Totaal (%)	100%	100%	100%	100%
e) De tijd die mijn school in het onderzoek heeft geïnvesteerd staat in verhouding tot wat het heeft opgeleverd	(Zeer) mee oneens	18%	14%	-	11%
	(Zeer) mee eens	77%	81%	-	86%
	Weet niet	5%	4%	-	3%
	Totaal (%)	100%	100%	-	100%

* Bij het mbo-onderzoek was de vraagstelling afwijkend. Instellingen werd gevraagd hoe (on)tevreden zij waren over: a) De inhoudelijke voorbereiding op het onderzoek door de inspecteur(s), b) De ruimte voor eigen inbreng tijdens het bezoek, d) De transparante wijze waarop de inspecteur(s) tot zijn/haar oordeel is gekomen, e) De verhouding tussen de tijd die is geïnvesteerd in het onderzoek en de opbrengst van het onderzoek. Hierbij waren de antwoordcategorieën zeer ontevreden, ontevreden, tevreden en zeer tevreden.

Tabel 2 Eigenschappen inspecteur

De inspecteurs die mijn school hebben bezocht waren:				
	Po	So	Vo	Mbo
Ondeskundig (1) – Deskundig (10)	9,0	8,7	8,6	8,5
Vooringenomen (1) – onbevooroordeeld (10)	8,7	8,5	8,3	-

Tabel 3 Afhankelijkheid oordeel van inspecteur

Denkt u dat wanneer uw school door andere inspecteurs was bezocht dat de beoordeling anders zou zijn geweest?				
	Po	So	Vo	Mbo*
Ja	8%	5%	11%	21%
Nee	57%	70%	42%	61%
Weet niet/geen mening	35%	25%	47%	18%
Totaal	100%	100%	100%	100%

* In de sector mbo is instellingen gevraagd te reageren op de volgende stelling: "Voor het oordeel maakt het niet uit welke inspecteur de opleiding heeft bezocht." In deze tabel vallen respondenten die het hier (helemaal) mee oneens waren onder "ja" en respondenten die het hier (helemaal) mee eens waren onder "nee".

Tabel 4 Oordeel rapportage

In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen over het definitieve rapport?					
	Po	So	Vo	Mbo*	
a) Het definitieve rapport is helder geschreven	(Zeer) mee oneens	3%	0%	-	-
	(Zeer) mee eens	97%	100%	-	-
	Weet niet	1%	0%	-	-
	Totaal (%)	100%	100%	-	-
b) Het beeld dat het definitieve rapport geeft over de kwaliteit van mijn school is herkenbaar	(Zeer) mee oneens	10%	4%	-	6%
	(Zeer) mee eens	88%	96%	-	93%
	Weet niet	1%	0%	-	1%
	Totaal (%)	100%	100%	-	100%
c) De bevindingen in het definitieve rapport zijn goed onderbouwd	(Zeer) mee oneens	7%	2%	-	4%
	(Zeer) mee eens	92%	98%	-	92%
	Weet niet	1%	0%	-	4%
	Totaal (%)	100%	100%	-	100%

*Mbo-instellingen is gevraagd aan te geven hoe tevreden ze waren over b) De herkenbaarheid van het beeld dat het definitieve rapport geeft over de kwaliteit van uw instelling; en c) De onderbouwing van de bevindingen in het definitieve rapport. Respondenten die hier (zeer) ontevreden over waren, zijn ingedeeld in de categorie (zeer) mee oneens. Respondenten die hier (zeer) tevreden over waren, zijn ingedeeld in de categorie (zeer) mee eens.

Tabel 5 Tevredenheid over de verbeter- en prestatieafspraken

In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen over de verbeter- /prestatieafspraken?					
		Po	So	Vo	Mbo*
a) De termijn waarop de verbeter- en/of prestatieafspraken gerealiseerd moeten zijn, is realistisch	(Zeer) mee oneens	8%	8%	19%	9%
	(Zeer) mee eens	81%	81%	81%	84%
	Weet niet	11%	11%	0%	7%
	Totaal (%)	100%	100%	100%	100%
b) De verbeter- en/of prestatieafspraken zijn helder geformuleerd	(Zeer) mee oneens	5%	5%	5%	9%
	(Zeer) mee eens	92%	92%	94%	91%
	Weet niet	3%	3%	0%	0%
	Totaal (%)	100%	100%	100%	100%
c) De verbeter- en/of prestatieafspraken dragen bij aan een oplossing van de geconstateerde tekortkomingen	(Zeer) mee oneens	5%	5%	15%	2%
	(Zeer) mee eens	92%	92%	85%	95%
	Weet niet	3%	3%	0%	2%
	Totaal (%)	100%	100%	100%	100%

Tabel 6 Tevredenheid over resultaat van het inspectiebezoek

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen over het inspectiebezoek? Het afgelopen inspectiebezoek...					
		Po	So	Vo*	Mbo**
a) ..zal leiden tot een verbeterde onderwijskwaliteit op mijn school	(Zeer) mee oneens	10%	4%	9%	-
	(Zeer) mee eens	86%	95%	89%	-
	Weet niet	4%	15	2%	-
	Totaal (%)	100%	100%	100%	-
b) ..heeft inzicht gegeven in (tot dan toe) nog onbekende tekortkomingen	(Zeer) mee oneens	52%	45%	51%	-
	(Zeer) mee eens	42%	48%	37%	-
	Weet niet	6%	6%	11%	-
	Totaal (%)	100%	100%	100%	-

* In de sector vo zijn de volgende stellingen voorgelegd: a) Het afgelopen inspectiebezoek heeft aanzet tot stappen die gericht zijn op verbetering van de onderwijskwaliteit op mijn school. Stelling b was hetzelfde geformuleerd.

** In het mbo zijn andere stellingen voorgelegd. 81 procent van de instellingen gaf aan dat de organisatie profiteert van het afgelopen inspectiebezoek; 5 procent gaf aan dat dit niet het geval was en 14 procent heeft aangegeven dit niet te weten.

Tabel 7 Toezichtslast

Bent u van mening dat de tijd die u kwijt was aan de verantwoording naar de inspectie en/of naar uw bestuur de afgelopen 12 maanden is veranderd in vergelijking met de 12 maanden daarvoor?					
		Po	So	Vo	Mbo*
a) De tijdsinvestering voor verantwoording naar de inspectie is..	Toegenomen	25%	32%	40%	41%
	Gelijk gebleven	63%	56%	46%	27%
	Afgenomen	4%	3%	4%	8%
	Weet niet/Geen mening	8%	9%	9%	25%
	Totaal	100%	100%	100%	100%
b) De tijdsinvestering voor verantwoording naar het bestuur is..	Toegenomen	34%	30%	43%	-
	Gelijk gebleven	57%	58%	48%	-
	Afgenomen	2%	2%	2%	-
	Weet niet/Geen mening	7%	10%	7%	-
	Totaal	100%	100%	100%	-

* Aan mbo-instellingen is gevraagd naar de totale toezichtsbelasting.

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

2015 - 13 gratis
ISBN: 978-90-8503-362-2

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de
Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl.

© Inspectie van het Onderwijs | juni 2015